

Secretariaat

Postbus 481
9700 AL Groningen

Telefoon: (050)-5224980

Fax: (050)-5224997

Email-adres: mansveld@sernoordnederland.nl
Website: www.sernoordnederland.nl

Aan de voorzitter van het Dagelijks Bestuur
Van het Samenwerkingsverband Noord-Nederland
Dhr. drs. E.H.T.M. Nijpels
Postbus 239
9700 AE Groningen

Groningen, 30 oktober 2007
Kenmerk: gevraagd advies 077 / 07
Betreft: energiebeleid Noord-Nederland

Geachte heer Nijpels,

3 Juli jongstleden heeft het Dagelijks Bestuur van het SNN advies gevraagd aan de SER Noord-Nederland (verder te noemen: de raad) met betrekking tot de verdere ontwikkelingen van het energiebeleid in Noord-Nederland. Onderstaand treft u het advies aan.

Voordat wij inhoudelijk op het advies ingaan, willen wij eerst een aantal punten aangeven met betrekking tot proces en procedure.

De adviesaanvraag d.d. 3 juli 2007 is voorbereid en vooreerst besproken in de vergadering van de SER Noord-Nederland op 5 oktober jl. Toen was reeds bekend dat er sprake was van een Energieakkoord tussen het rijk en Noord-Nederland. Echter de inhoud was ons niet bekend. Wij betreuren dit. Dit akkoord werd vervolgens op 8 oktober jl. ondertekend. Onderstaand advies spreekt slechts van onderschrijving door de SER Noord-Nederland van het belang van een Energieakkoord. Gezien uw verzoek om voor 1 november van ons advies op de hoogte te zijn m.b.t. uw adviesaanvraag d.d. 3 juli jl., is het door u afgesloten Energieakkoord derhalve niet betrokken in onderstaand advies en zullen wij hier later op terugkomen. Onderstaand advies is derhalve een deeladvies. Naar verwachting zal in het voorjaar van 2008 een vervolg advies m.b.t. het energiebeleid volgen van de SER Noord-Nederland.

Hierin zullen het Energieakkoord en de evaluatie van Energy Valley worden betrokken. Deze laatste is op het moment van uitbrengen van onderstaand advies nog niet bekend. Mocht deze evaluatie nieuwe gezichtspunten opleveren, dan zullen wij hier op ingaan in ons vervolgadvis. Graag ontvangen wij deze zo spoedig mogelijk na verschijnen.

De SER Noord-Nederland is, door het korte tijdbestek, niet volledig in haar advisering. De raad wil zich nog verder buigen over

- een strategische visie m.b.t. bodemgebruik en energie;
- prioritering in energie-projecten;
- Positionering in internationaal perspectief en wat zijn de (ruimtelijk economische) consequenties voor Noord-Nederland bij de keuze voor een regionale energievisie.

Ook deze punten zullen volgen in het vervolgadvis.

De gestelde vragen door het DB-SNN in haar adviesaanvraag zijn

1. Wat zijn de belangrijkste speerpunten voor het Noord-Nederlandse energiebeleid voor de komende vier jaren?
2. Welke rol en taken moeten de provincies de komende vier jaren oppakken om de hoge ambities van de provincies en het rijk op het gebied van energie en klimaat waar te maken?
3. Welke instrumenten moeten de provincies inzetten om maximaal te kunnen profiteren van de kansen rond het thema energie en de kennis, ervaring, projecten en positieve effecten te doen neerslaan binnen het Energy Valley-gebied?
4. Op welke wijze moeten de verschillende stakeholders rond het thema energie betrokken worden bij de activiteiten van de provincies, waarbij nadrukkelijke aandacht voor het MKB wordt beschouwd?

Het is belangrijk dat er keuzes worden gemaakt, focus wordt gehouden en verrommeling van beleid wordt tegengegaan. De voorsprong van Noord-Nederland op energiegebied moet worden uitgebouwd.

Investerings- en comparatieve voordelen

Voor de beantwoording van de adviesaanvraag vindt de raad het belangrijk om eerst een aantal feiten te benoemen die een rol spelen bij de vragen die voorliggen.

De energiesector is in termen van omvang van de productie en toegevoegde waarden een belangrijk bedrijfseconomisch cluster in het Noorden. In het Noord-Nederlandse energiecluster zijn ruim 18.000 personen werkzaam, verdeeld over 285 bedrijven. Wanneer daar de regio de kop van Noord-Holland Noord wordt bijgeteld, als onderdeel van de Energy Valley regio, bedraagt het aantal werkzame personen bijna 22.500, verdeeld over ruim 400 bedrijven. In de komende 8 tot 10 jaar wordt in Noord-Nederland fors in de energiesector geïnvesteerd. De reeds geplande investeringen liggen in de orde van grootte van 10 miljard Euro, met name in de gas- en olie-exploratie en gasrotunde (elk ca. 2,5 tot 3 miljard Euro), grootschalige elektriciteitsopwekking (3,5 miljard Euro) en bio-energie (1,5 miljard Euro). Het is niet ondenkbaar dat dit investeringsniveau verder oploopt, bijvoorbeeld indien substantiële activiteiten in de sfeer van Carbon Capture and Storage (CCS) zouden worden ondernomen.

Als we kijken naar wat Noord-Nederland extra te bieden heeft ten opzichte van de rest van Nederland, dan is er één zeer duidelijk onderscheidend punt, namelijk de grote concentratie aan gasvelden. Daarnaast is er sprake van een aantal belangrijke comparatieve voordelen, zoals

- gas- en olieactiviteiten, zowel qua bedrijvigheid (grote ondernemingen en MKB) als qua kennispositie;

- grootschalige elektriciteitsopwekking (gerealiseerd en gepland bedraagt het vermogen ca. 6000 MW, op basis van aardgas, kolen en biomassa)
- de mogelijkheid om CO₂ ondergronds op te slaan cq. te hergebruiken (zowel qua afvang- en opslagmogelijkheden als (industriële) hergebruik / valorisatie);
- (concentratie van) duurzame energieactiviteiten (wind, biomassa en zon);
- zeehavens (Eemshaven, Delfzijl), diverse regionale havens (Den Helder, Harlingen etc) en verschillende binnenwaterhavens;
- (geplande) energietransitie-parken (zoals in Coevorden, Emmen, Harlingen, Delfzijl) en energietransitie-steden zoals Leeuwarden en Groningen, met een sterke focus op verduurzaming en leefkwaliteit die als inspirerend voorbeeld dienen voor anderen (in de regio);
- een qua omvang groot agrarisch gebied en verwerkende agro-industrie waaraan gekoppeld/geïntegreerd duurzame energieproductie (elektriciteit, warmte, groen gas, bio(transport)brandstoffen) kan plaatsvinden. Ruim een kwart van de Nederlandse landbouwgrond (ca. 650.000 ha) bevindt zich in de drie Noordelijke provincies;
- voldoende milieugebruiksruimte, met het oog op beperkende maatregelen in de Randstad en andere drukbevolkte regio's (steden zoals Eindhoven, Maastricht, Arnhem, Nijmegen) als gevolg van stijgende lokale emissies;
- goede en brede energiekennisinfrastructuur (Rijksuniversiteit Groningen, Hanzehogeschool, Noordelijke Hogeschool Leeuwarden, Hogeschool van Hall-Larenstein/WUR, Hogeschool Drenthe, Cartesius Instituut, ECN en diverse andere opleiding- en kennisinstellingen zoals Wetsus en Astron);
- ruime arbeidsmarkt;- keten- en clustervorming rondom de thema's energie, chemie en agro waardoor versterkende effecten optreden en meerwaarde wordt gegenereerd;
- hoge bestuurlijke en publiekprivate organisatiegraad via Energy Valley, waardoor nieuwe ontwikkelingen snel opgepakt en doorontwikkeld kunnen worden en er draagvlak ontstaat voor deze activiteiten. De evaluatie van Energy-Valley zal hier naar verwachting ook op ingaan en een uitspraak doen over de effectiviteit hiervan.

VRAAG 1: Speerpunten energiebeleid

De speerpunten voor het energiebeleid van Noord-Nederland moeten bezien worden in het licht van de uitgangspunten van het nationale energiebeleid, te weten een schone, betrouwbare en betaalbare energieuishouding. In combinatie met de trias energetica (energiebesparing, duurzame energie en Schoon Fossiel), de noodzaak om leverings- en voorzieningszekerheid te kunnen garanderen en de unieke kwaliteiten van Noord-Nederland.

De raad vindt een viertal karakteristieken van Noord-Nederland relevant onderscheidend voor ontwikkeling van het Energiecluster: de aanwezige aardgasvelden, de Eemshaven, de beschikbare ruimte in alle opzichten en de aanwezige kennisinfrastructuur. Het energiebeleid is vanzelfsprekend niet alleen relevant voor Noord-Nederland, maar moet worden bezien in het licht van nationale en internationale ontwikkelingen. Noord-Nederland moet op energiegebied een leidende rol willen spelen in internationale context. Deze leidende positie hebben wij reeds op het gebied van aardgas en op andere gebieden moeten wij die ambitie willen hebben en nastreven. Zoals eerder aangegeven komt de raad inhoudelijk terug op de gevolgen van positionering in internationaal perspectief en de (ruimtelijke en economische) consequenties voor Noord-Nederland bij de keuze voor een regionale energie-visie.

De raad is van mening dat inhoudelijk in ieder geval moet worden ingezet op een verdere versterking van een drietal speerpunten in het huidige energiebeleid van (Noord-)Nederland.

1. Aardgas en aardgasgerelateerde activiteiten

Met het oog op de geplande investeringen, zoals in gasronde en gasopslag, blijft dit een cruciaal speerpunt in Noord-Nederland. Ook het kleineveldenbeleid maakt hier onderdeel van uit. Naast de werkgelegenheid die deze activiteiten scheppen in de toegepaste sfeer, is ook de hoogwaardige werkgelegenheid bij bijvoorbeeld de handelsfunctie van belang, evenals de verdere ontwikkeling van gaskennis en gasopleidingen (men denke aan het voorgenomen research- / toepassingsinitiatief GrASp). In het verlengde van deze traditionele activiteiten biedt aansluiting op de energietransitie goede mogelijkheden voor uitbouw van de gassector. Daarbij wordt met name bedoeld de inzet van duurzame gassen als groen gas (biogas en synthesesgas) en waterstof, ook in de mobiliteit, het voorsorteren op een toekomstige rol in het transporteren, opslaan en/of hergebruiken van CO₂, en op de verwachte decentralisatie in ons energiesysteem (zoals microwarmtekracht). Het spreekt voor zich dat de kennisinfrastructuur in Noord-Nederland op deze nieuwe ontwikkelingen zal moeten aanhaken om deze processen te ondersteunen en om haar prominente positie ook in de toekomst te kunnen behouden.

2. Grootschalige elektriciteitsproductie

Met de realisatie van de geplande elektriciteitscentrales, de aanlanding van elektriciteit uit Noorwegen en de verwachte groei van het vermogen aan duurzame energie (met name wind en biomassa) zal in de toekomst ca. eenderde van de stroomvoorziening van Nederland vanuit Noord-Nederland worden geleverd. Naast het economisch belang hiervan vervult Noord-Nederland daarmee ook een belangrijke rol in de voorzienings- en leveringszekerheid van energie. Daar hoort, naast de inzet van aardgas en biomassa, ook de inzet van kolen bij teneinde voorzieningszekerheid te vergroten met als randvoorwaarde toepassing van de schoonste conversietechniek en afvang en opslag c.q. hergebruik van CO₂. Al deze ontwikkelingen stellen nieuwe eisen aan de infrastructuur, met name de netcapaciteit van Noord-Nederland met de rest van het land en Noord-Duitsland, naar verwachting CO₂ transport- en opslaginfrastructuur en de bereikbaarheid van de Eemshaven.

3. Biomassa

Naast de traditionele energieactiviteiten is de inzet van biomassa voor de energieproductie een factor van belang in Noord-Nederland. Enerzijds kan dit samengaan met de grootschalige opwekking van elektriciteit in de geplande nieuwe centrales via de bij- en mee-stook van biomassa. Anderzijds kan biomassa zeer goed worden ingezet voor de energieopwekking in relatief kleinschalige installaties in de (agro)industriële sector tegen hoge energetische efficiëntie vanwege de mogelijkheid om restwarmte nuttig in te zetten. Naast de elektriciteitsopwekking ontwikkelt de productie van biotransportbrandstoffen zich snel tot een pijler van betekenis. Inclusief de nog geplande productiecapaciteit voor biodiesel, bioethanol en biomethanol kan Noord-Nederland uitgroeien tot een belangrijke speler op dit terrein in Noordwest-Europa. Naast deze energiegerelateerde ontwikkelingen biedt biomassa tevens mogelijkheden voor verduurzaming van de grondstoffen- en chemische industrie, die in Noord-Nederland goed vertegenwoordigd zijn. Het is van belang om ook vanuit de kennisinstellingen zorg te dragen voor behoud van en verdere uitbouw van kennispositie op het terrein van biomassa.

In bovenstaande drie speerpunten is Noord-Nederland onderscheidend sterk. Voorts gaat van het feit dat deze speerpunten in Noord-Nederland geconcentreerd zijn, een onderling versterkend effect uit. De speerpunten zijn sterk in ontwikkeling en geven tal van nieuwe uitdagingen. Deze ontwikkelingen vereisen dat er wordt geëxperimenteerd, nieuwe kennis wordt ontwikkeld en nieuwe toepassingen worden gevonden. Noord-Nederland leent zich hier uitstekend voor.

Overige ontwikkelingen

Naast de drie bovengenoemde speerpunten zijn er verschillende ontwikkelingen die interessant zijn voor Noord-Nederland en die de potentie in zich hebben om uit te groeien tot nieuwe speerpunten. Hierbij worden met name de ontwikkelingen rondom duurzame energie bedoeld, zoals wind, zon-PV, geothermie en nieuwe vormen zoals energie uit water (blue energy). Illustratief hiervoor is de recente vestiging van zonnecellenfabrikant APA in Friesland en de toepassing van innovatieve zonnetechnologie via Fryseps met toepassing in bijvoorbeeld de gebouwde omgeving en de scheepsbouw. Door de 2-jaarlijkse Frisian Solar Challenge voor boten op zonneenergie op de Elfsteden-route, heeft het noordelijke PV-cluster ook internationale aandacht en worden PV-innovatieve toepassingen gestimuleerd.

Een ander voorbeeld is de mogelijkheden die de ontwikkelingen van het offshore windenergiepotentieel biedt en de diensten die Noord-Nederland vanwege haar offshore expertise kan aanbieden. Op dit vlak liggen voor Noord-Nederland uitgelezen kansen om bij te dragen aan een schone, betaalbare en, bij toepassing in een goede mix, betrouwbare energiehuishouding. Ook het ontwikkelen van een speerpunt rond het rijden op aardgas lijkt beloftevol. Duurzame energie biedt uitstekende kansen om via innovatie een leidende rol te vervullen vanwege de goede kennisinfrastructuur en MKB-positie in het Noorden. Bovendien is de uitgangspositie in Noord-Nederland zeer goed vanwege de beschikbaarheid van fysieke ruimte, bijvoorbeeld voor de plaatsing van windparken. Voorts laat onderzoek in bijv. de provincie Drenthe zien dat de kansen voor energiewinning via geothermie groot zijn. Naast deze onderwerpen is ook de combinatie energie en ICT van belang vanwege de grote ICT behoefte vanuit de energiesector en de concentratie van ICT bedrijven in Noord-Nederland (o.a. Groningen).

De raad adviseert om nadrukkelijk het accent te leggen op de inzet op transitieroutes (ondermeer op basis van pilots en experimenten) die gekoppeld zijn aan de drie genoemde speerpunten, zonder daarbij de ontwikkelingsmogelijkheden van duurzame energie uit het oog te verliezen.

Het is belangrijk om voor deze "proeftuinomgeving" specifieke afspraken met het rijk te maken zodat we in het noorden ook duidelijk deze experimenteerruimte krijgen.

Naast deze inhoudelijke speerpunten zijn voor Noord-Nederland nog een tweetal doorsnijdende thema's te benoemen in relatie tot de inhoudelijke speerpunten, waarbij de nadruk ligt op het bevorderen van innovatie en kennisintensieve werkgelegenheid, te weten:

- Brede inzet op opleiding, kennis en innovatie op het terrein van de transitie van het huidige monogassysteem naar een multigassysteem, de koppeling van gastoeepassingen aan brede energiesystemen, de werking van gasmarkten, innovatieve energiebesparing, duurzame energie en schoonfossiele energieopwekking.
Met het oog op de kennispositie die Noord-Nederland reeds heeft op de energiespeerpunten met kennisinstellingen als de Rijksuniversiteit Groningen met het Energy Delta Research Centre, de Hanzehogeschool en haar EnergieKennisCentrum, de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden, de Hogeschool van Hall-Larenstein / WUR, de Hogeschool Drenthe, het Cartesius Instituut en diverse andere opleiding- en kennisinstututen zoals Wetsus en Astron, en de Energy Valley-partner ECN (EnergieonderzoekCentrum Nederland), aangevuld met de R&D-afdelingen van enkele grote energiebedrijven als Gasunie, GasTerra en NAM, is de uitgangspositie uitermate goed. Onderlinge samenwerking op de energiespeerpunten kan de kennispositie verder versterken, daarbij inspelend op fundamentele en actuele vragen die in de energiesector leven. (Zie ook de rollen van de provincie.)
- Inzet op kennisvalorisatie.
Gegeven de energiespeerpunten en de kennis en expertise die bij kennisinstellingen is opgebouwd, verdient het aandacht om deze kennis om te zetten in concrete

energieproducten, -technologieën en -diensten. Daarbij kan een centrale rol ontstaan voor een deel van de enorme aantallen jaarlijks afstuderenden in het Noorden op HBO / Universitair niveau, indien zij gemotiveerd raken om na het afstuderen één baan in de energiesector en gerelateerde dienstverlenende activiteiten in het Noorden te aanvaarden. Daarbij is een faciliterende rol, bijvoorbeeld zoals voorzien met de Energy Valoriser die Energy Valley samen met haar partners aan het ontwikkelen is, het geëigende instrument. De gedachte hierachter is om startende ondernemers die energie-innovaties in de markt willen zetten, te ondersteunen met expertise en faciliteiten.

De raad zal zich verder beraden over de prioritering van projecten.

VRAAG 2: Rollen en taken van provincies

Bij de rollen en taken van de provincie heeft de raad onderscheid gemaakt tussen de aanbod- en vraagzijde. Het heeft er alle schijn van dat het energieakkoord met het kabinet met name ingaat op de aanbodzijde, terwijl het duurzaamheidsakkoord van o.a. VNO-NCW sterk de nadruk legt op de vraagzijde. De uitdaging voor Noord-Nederland is om aanbod- en vraagzijde aan elkaar te koppelen.

Aanbodzijde

Het energiecluster als speerpunt in het regionale en nationale beleid moet in het overheidsbeleid van rijk, provincies en gemeenten volledig op elkaar aansluiten, zowel inhoudelijk als qua handelen.

Een nadrukkelijk aandachtspunt van de raad is de rol van de overheid waar het gaat om vergunningen en wet- en regelgeving. Snelheid is een cruciaal criterium voor bedrijven in het maken van keuzes. Ook het scheppen van de juiste randvoorwaarden, zoals het op diepte brengen van de vaargeul bij de Eemshaven, hoort daarbij. Overheden moeten deze processen soepel en snel accommoderen en daarbij één lijn trekken. De raad constateert dat hier nog slagen te maken zijn. In het kader van energietransitie experimenten bijvoorbeeld kunnen provincies de noodzakelijke beleidsimplicaties voor deze experimenten doorvoeren.

De raad vindt het uitermate belangrijk dat het Samenwerkingsverband Noord-Nederland en dus de gezamenlijke provincies zich opstellen als regisseur in dit clusterproces voor de gehele regio. Kiezen voor speerpunten en focus veronderstelt een initiërend en stimulerend overheidsbeleid. Sterker nog, we kunnen als regio meer onderscheidend worden juist door een hierop gericht overheidsbeleid. M.b.t. taken is het van belang dat provincies een gecoördineerde beleidsinzet nastreven over de gehele linie van het energiethema, interprovinciaal en in afstemming met de rijksoverheid.

De raad heeft hier een aantal aandachtspunten:

- Meer beïnvloeding van die processen die zich op landelijk niveau afspelen; hier moet meer resultaat worden geboekt. Hiervoor is het een vereiste dat de lobbyfunctie van het SNN richting Den Haag, maar ook richting Brussel, nog beter functioneert. De acquisitie moet worden versterkt en aangepast aan de omstandigheden; meer moet worden gezocht en gebruik gemaakt van mogelijke allianties. De raad kent hier een groot belang en een hoge prioriteit aan toe.
- Om Noord-Nederland als de Energieregio te profileren in Nederland maar ook daarbuiten, moeten de provincies en gemeenten hun beleid op elkaar afstemmen, zowel in daad (één geluid naar buiten) als in woord (consistent beleid). Dit betekent dat inhoud, vorm en proces zowel provinciaal als gemeentelijk op elkaar zijn afgestemd. De middelen zouden lean en

- mean kunnen worden gebundeld regionaal en de mankacht worden gecentraliseerd. De raad vindt dat verbeteringen mogelijk zijn m.b.t. de onderlinge samenwerking, gezien de overzichtelijkheid van de regio en de kwaliteit van de huidige communicatielijnen.
- Provincies kunnen als katalysator voor leerervaringen richting rijk fungeren omdat de afstand tot deze experimenten korter is.
 - Bundeling en gefocuste inzet van beleidsmiddelen op de energiespeerpunten en formulering van duidelijke ambities op deze thema's.
 - De kennis en kunde van topbedrijven op het gebied van energie wordt niet vanzelfsprekend verspreid in een regio. De raad ziet een rol weggelegd voor de provincies om de kennisinfrastructuur rondom energie te versterken. MKB en kennisinstellingen moeten krachtig worden betrokken in het Energy Valley concept om innovaties te stimuleren en te faciliteren.
 - Ambities realiseren gaat met vallen en opstaan. Houd koers en durf koers te blijven houden en besef dat dit ook leergeld zal kosten.

Vraagzijde

De provincies kunnen ook voor zichzelf een hoog ambitieniveau hanteren met harde doelstellingen en inspanningsverplichtingen waar het gaat om energiebesparing en de toepassing van duurzame energie. Op deze voorbeeldrol is veel winst te boeken en moeten de provincies extra inspanningen plegen. Overigens geldt dit niet alleen voor provincies, maar ook voor gemeenten. Belangrijk is dat ambities eenduidig worden vertaald naar de praktijk. Ter stimulering van de markt vraag naar duurzame energie en verwante producten kunnen provincies een voorbeeldrol als launching customer op zich nemen. Daarmee creëren zij een markt voor (MKB-) ondernemers voor innovatieve producten en diensten, in lijn met het vigerende beleid, en er gaat een maatschappelijke voorbeeldfunctie van uit. Voorbeelden liggen in de mobiliteit (rijden op (groen) aardgas, ethanol of biodiesel) en de gebouwde omgeving (toepassen van energiebesparende innovaties zoals de HRE-ketel of warmtepompen).

Een commitment wat de raad hier specifiek als voorbeeld wil noemen is de ambitie die de waddeneilanden hebben neergelegd. Deze hebben zich gecommitteerd aan de beleidsambitie om in 2020 zelfvoorzienend te zijn wat betreft hun duurzame energievoorziening. De raad ervaart deze ambitie als een voorbeeld voor de rest van Nederland en vindt dat ook de noordelijke regio haar eigen ambitie(s) moet definiëren, dit moet vertalen naar wat dit praktisch betekent en zich daaraan moet committeren.

Energiebesparing is vaak een 'no-regret'-maatregel die toepasbaar is voor een aantal sectoren die in ruime mate in Noord-Nederland vertegenwoordigd zijn. Voor energiebesparing in de gebouwde omgeving biedt een regionale aanpak de mogelijkheid om collectief duurzaamheidsafspraken te maken, zonder dat dit grote nadelen heeft voor de concurrentiepositie binnen en van de regio. Daarnaast leveren deze maatregelen uiteindelijk lagere energielasten op voor bewoners. Voorts lenen de gebouwde omgeving en de glastuinbouw zich er uitstekend voor om energie-innovaties, maar ook algemene innovaties, te ontwikkelen en te implementeren. Het MKB kan bij beide een grote rol spelen. Op het gebied van gastoepassingen (zoals de HRE-ketel) gebeurt dit reeds. Toepassing van energiebesparende maatregelen in de glastuinbouw en de industrie betekent bovendien een betere concurrentiepositie voor deze sectoren, aangezien energie bij beide een relevante kostenpost is.

Niet onvermeld hier is het belang van een trotse Fries, Drent en Groninger als het gaat om duurzaamheid in de eigen regio! Dat betekent voorlichting dicht bij de burgers en toepassings- en bewustwordingsbevordering. Een voorbeeld kan zijn de introductie van micro-WKK in buurt en wijk. Hier moet samenwerking worden ontwikkeld met gemeenten. Samen werken aan hetzelfde energiedoel, waarbij ook betrokken organisaties en marktpartijen worden betrokken, zonder dat dit uitmondt in een structuurdiscussie.

VRAAG 3: Inzet provinciale instrumenten

De beantwoording van deze vraag hangt nauw samen met de rollen en taken die in vraag 2 zijn genoemd. We noemen een drietal instrumenten die provincies ter beschikking staat, te weten:

- a. Financiële middelen: De raad is van mening dat de beschikbare middelen naar de drie speerpunten (gas, grootschalige elektriciteitsproductie en biomassa) moeten vloeien. Waarbij moet worden aangetekend dat de financiële middelen niet in één of enkele zeer grote projecten moet worden ingezet! Niet de middelen in één of enkele prestigieuze projecten met relatief weinig innovatieaspecten en werkgelegenheid, maar primair financiën beschikbaar houden voor het ontwikkelen van de Energy Valley top en de ontwikkeling van kennisintensieve industrie. Via beleidscoördinatie tussen rijk en provincies kan een efficiënte en effectieve besteding worden bereikt. Dit betreft bijvoorbeeld de middelen voor innovatie en voor regionaal economisch beleid. Daarnaast kan ook gedacht worden aan middelen voor cofinanciering van Europese trajecten. Voorts kan de provincie haar eigen middelen inzetten voor specifieke trajecten die onder de energiespeerpunten vallen.
- b. Personeel: Dit heeft betrekking op bijvoorbeeld de inzet van deskundig personeel voor de effectieve en snelle begeleiding van vergunningprocedures. Daaronder valt hantering van de éénloketedachte waarbij de vergunningaanvraag niet via verschillende instanties verloopt, maar via een coördinerend persoon.
- c. Planologische instrumenten en vergunningverlening: In het streekplan of het provinciaal ontwikkelingsplan zou expliciet ruimte voor energieactiviteiten kunnen worden opgenomen om deze activiteiten zo goed mogelijk te faciliteren. Voorbeelden zijn de plaatsing van windparken en energiecentrales, uitbreiding van het hoogspanningsnet of algenteelt op landbouwgronden. Het studieproject Grounds for Change (RUG, Gasunie etc) adviseert om energie integraal mee te nemen in een duurzame ruimtelijke ontwikkeling.

Daarnaast is het van belang dat het Provinciaal Bestuur voeling heeft en afstemming zoekt met de voor dit onderwerp van belang zijnde maatschappelijke organisaties en instellingen.

VRAAG 4: Betrokkenheid stakeholders

Energy Valley lijkt zich in de afgelopen jaren een effectief uitvoerings- en marketinginstrument te hebben getoond om de samenwerking tussen publieke en private partijen vorm te geven. De raad is benieuwd naar de evaluatie van Energy Valley en wacht deze af. Noord-Nederland profileert zich via Energy Valley als een dynamische en slagvaardige energieregio. Toch lijkt hier ook nog een wereld te winnen. De raad vindt dat het SNN moet zich richten op het actief bijeen brengen van het brede netwerk rondom Energy Valley. Ook de drie Technische Universiteiten, verenigd in het Cartesius Instituut, moeten in dit netwerk meedraaien. Een centraal doel hierbij is het stimuleren van kleine ondernemers en starters, en dus (nieuw) ondernemerschap en innovatie in de regio. Ook de vertaling tussen techniek en ondernemerschap kan in dit format zijn plaats vinden.

Bij het organiseren van betrokkenheid van ondernemers is het de kunst om zo goed mogelijk aan te sluiten bij hun belevingswereld. Voor energie betekent dat een benaderingswijze vanuit de economische invalshoek, aangevuld met duurzaam of maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). Uiteindelijk zal een ondernemer, en zeker het MKB, zich aangesproken voelen op die thema's die zijn bestaansmogelijkheden kunnen verbeteren. In potentie zijn bijvoorbeeld de thema's energiebesparing (kostenverlaging) en duurzame energie (MVO) kansrijk, aangevuld met energie-innovaties die zicht kunnen geven op nieuwe producten, diensten en markten.

Ondersteunende faciliteiten zoals subsidies, financiering, stimulerende regelgeving etc. zijn daarbij goede hulpmiddelen. Overigens stelt de raad nadrukkelijk dat koplopers moeten worden gestimuleerd. Provincies kunnen de betrokkenheid van ondernemers vergroten door hen gericht via communicatie te benaderen op deze thema's vanuit een stimulerende en initiërende rol. Voorts is het aan te raden als provincies zich daarbij richten op regionale organisaties die ondernemers vertegenwoordigen, zoals VNO-NCW Noord, MKB Noord, LTO Noord, FNV ZZP, CNV ZZP, KvK's etc.

Een andere mogelijkheid is het beschikbaar stellen van specifieke diensten aan ondernemers via organisaties als NOM en Energy Valley. Zij weten ondernemers goed te vinden, kunnen hen zelf, of via anderen, adviseren en gericht ondersteunen, en behoeften vertalen naar de belevingswereld van provincies.

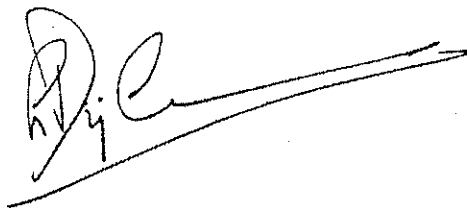
Samenvattend

De SER Noord-Nederland

- steunt een energieakkoord tussen regio en rijk en ervaart dit als een erkenning dat de regio voorop loopt in het energithema;
- pleit voor een focus op de kennisintensieve transitieprocessen en experimenten die gekoppeld zijn aan de speerpunten aardgas en gasgerelateerde activiteiten, elektriciteitsproductie en biomassa;
- wijst op de potentie van het cluster duurzame energie (wind, zon-PV, geothermie, energie uit water) om uit te groeien tot speerpunt;
- waarschuwt voor het inzetten van onevenredig veel middelen op slechts enkele grote doch weinig werkgelegenheid en kennis genererende projecten en adviseert hierin een verstandige verdeling van middelen;
- vindt dat de provincies zowel aan de aanbodzijde (lobby, vergunningen, snelheid en consistent beleid *samen* met gemeenten) als aan de vraagzijde (voorbeeldprojecten, voorbeeldfunctie, subsidies en PR) een actievere rol (regisserend, initiërend en stimulerend) moeten spelen dan tot op heden het geval is en hierin meer initiatief moet nemen;
- vindt dat het netwerk rondom Energy Valley bijeen gebracht moet worden om zo de energiekennisinfrastructuur verder uit te bouwen en van daaruit innovatie en ondernemerschap te stimuleren.
- vindt dat de ambitie van Noord-Nederland moet zijn een leidende rol te hebben op het gebied van energie in Europa.

Zoals eerder toegelicht zal de raad in het voorjaar van 2008 een vervolgadvisie uitbrengen met betrekking tot energiebeleid in Noord-Nederland.

Met vriendelijke groet,
Namens de SER Noord-Nederland

Dhr. L. Dijkema,
plaatsvervangend voorzitter